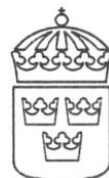

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1990/91:AU2 Ledighet och arbetstid

1990/91
AU2

Sammanfattning

I betänkandet behandlas ett tjugotal motioner från den allmänna motionstiden 1990 om rätten till ledighet samt olika frågor rörande arbetstid. Frågor rörande semester har utskottet behandlat tidigare i år.

I de föreliggande motionerna begärs bl.a. översyn av ledighetslagarna, rätt till ledighet för nya ändamål samt utökade möjligheter till ledighet för vård av barn. Motioner om arbetstiden berör dels önskemål om ökad flexibilitet, dels minskning av arbetsdagen till sex timmar. Vidare berörs arbetstiden inom vårdsektorn. Samtliga motioner avstyrks av utskottet bl.a. med hänvisning till regeringskansliets fortsatta beredning av de berörda frågorna.

Till utskottets betänkande har fogats elva reservationer och ett särskilt yttrande. Moderata samlingspartiet, folkpartiet, centern och miljöpartiet reserverar sig gemensamt för en översyn av ledighetslagstiftningen. Folkpartiet, centern och vänsterpartiet framför förslag om ytterligare rätt till ledighet för vård av barn.

Motionerna

1989/90:A240 av Anna Horn af Rantzien m.fl. (mp) vari yrkas

2. att riksdagen beslutar att varje ökning av effektivitet som tekniska framsteg ger skall tas ut i form av minskad arbetstid.

1989/90:A270 av Sonja Rembo m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetstidslagstiftningen,

2. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av ledighetslagarna i enlighet med vad som anförts i motionen.

1989/90:A702 av Ann-Cathrine Haglund och Elisabeth Fleetwood (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det fortsatta arbetet med arbetstidsfrågorna skall syfta till att öka den enskildes möjligheter till valfrihet och flexibilitet.

1989/90:A703 av Anita Persson och Birthe Sörestedt (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätt till förkortning av arbetstiden.

1990/91:AU2

1989/90:A713 av Kersti Johansson och Rosa Östh (c) vari yrkas att riksdagen beslutar om en utvidgning av rätten till tjänstledighet för föräldrar i enlighet med vad som i motionen anförts.

1989/90:A716 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en plan för minskning av arbetsdagen till sex timmar,
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till begränsning av flexibla och konjunkturanpassade arbetstider,
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till begränsning av övertiden till högst 50 timmar per år.

1989/90:A718 av Ingrid Hasselström Nyvall (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en reglering av läkarnas sammanhängande arbetstid bör genomföras.

1989/90:A724 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

22. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av lagen om rätt till ledighet för vård av barn för att enligt den anställdes önskemål kunna variera rätten till ledighet mellan 5 och 25 % av arbetstiden i enlighet med vad i motionen anförts under avsnitt 5.4.1,

23. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av lagen om rätt till ledighet för vård av barn så att rätten till ledighet förlängs till dess barnet fyllt 12 år eller avslutat femte skolåret i enlighet med vad i motionen anförts under avsnitt 5.4.2,

24. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av lagen om rätt till ledighet för vård av barn så att lagen utökas till att gälla även för anställd som sökt kommunal barntillsyn utan att få något erbjudande i enlighet med vad i motionen anförts under avsnitt 5.4.3,

25. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av lagen om rätt till ledighet för vård av barn så att förbudet mot omplacering i samband med att den anställda återgår till arbetet skärps i enlighet med vad i motionen anförts under avsnitt 5.4.4,

26. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av lagen om rätt till ledighet för vård av barn så att den anställda får rätt till en aktualiserad befattningsbeskrivning när ledigheten påbörjas i enlighet med vad i motionen anförts under avsnitt 5.4.5,

1989/90:A727 av Birthe Sörestedt och Ingegerd Anderlund (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en strategi för hur sextimmars arbetsdag skall införas.

1989/90:A729 av Ulla-Britt Åbark och Anita Johansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en lagändring som jämställer föreningsarbete inom boendet med facklig och politisk verksamhet vad gäller rätten till ledighet från arbetet.

1989/90:A731 av Rune Backlund m.fl. (c,fp,m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående behovet av en översyn av ledighetslagarna.

1989/90:A732 av Elver Jonsson m.fl. (fp) vari yrkas

13. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av studieledighetslagen och förtroendemannalagen i enlighet med vad som anförts i motionen.

1989/90:A734 av Elver Jonsson m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätten till tjänstledighet för svenskt biståndsarbete.

1989/90:A738 av Bengt Kronblad m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätt till ledighet för föreningsarbete relaterat till skola och socialtjänsten.

1989/90:A743 av Margareta Winberg m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att målet för arbetstidspolitiken skall vara sex timmars arbetsdag för alla,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av utredning om sextimmarsdagens totala effekter för individ och samhälle.

1989/90:A759 av Eva Goës m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetstidsförkortning.

1989/90:A763 av Daniel Tarschys m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar att utvidga rätten till hel ledighet för vård av barn till dess att barnet fyllt tre år.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So644.

1989/90:A764 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om anhörigvård,

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So322.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att heltid inom äldreomsorgen skall vara 30 tim/vecka.

Motiveringen återfinns i motion 1989/90:So322.

1989/90:A817 av Gunilla André och Karin Starrin (c) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts att målet är att alla skall få möjlighet till en arbetstid på 30 timmar i veckan, vilket ger utrymme till en normal arbetstid på sex timmar per dag,

Inledning

Det finns flera lagar om rätt till ledighet från arbetet. I förra årets betänkande, 1989/90:AU2, redovisas översiktligt lagen (1974:981) om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning, semesterlagen (1977:480), lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn, m.m., lagen (1979:1184) om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag inom skolan, lagen (1986:163) om rätt till ledighet för grundläggande svensk-undervisning för invandrare samt lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård. Semesterfrågorna är inte aktuella i detta sammanhang. De har behandlats tidigare i år, dels i samband med regeringens proposition 1989/90:59 om den sjätte semesterveckan, vilken behandlats i 1989/90:AU10, dels i samband med utskottets yttrande till finansutskottet, 1989/90:AU4y, angående förslag i kompletteringspropositionen om vissa avvikelser från semesterlagen. Därutöver har motioner från den allmänna motionstiden rörande semesterfrågor behandlats i utskottets betänkande 1989/90:AU21 om semesterlön m.m. samt i utskottets yttrande till jordbruksutskottet; 1989/90:AU5y, om animalieproducenternas ledighet.

Utskottet hänvisar till föregående års översikt över lagstiftningen. Utöver lagreglerna kan det finnas kollektivavtal som kompletterar eller ersätter lagen.

Individens ledighet motsvaras av frånvaro från arbetet. Enligt Arbetskraftsundersökningarna, där frånvaro från arbete mäts som frånvaro under hela och del av mätveckan, var under år 1989 drygt en miljon människor frånvarande från arbetet (se tabell 1). Jämfört med föregående år har antalet frånvarande personer — såväl män som kvinnor — ökat. Tabellen visar att semester och sjukdom är de vanligaste frånvaroorsakerna; 9 % var frånvarande på grund av semester under en normal vecka medan 8 % var frånvarande på grund av sjukdom. Frånvaron för föräldraledighet uppgick genomsnittligt till 3 % av de sysselsatta, varvid männens frånvaro uppgick till 1 % och kvinnornas till 6 %.

Tabell 1. Frånvaro från arbetet år 1989 under hela eller del av mätveckan fördelad efter kön och frånvaroorsak (exkl. fri-vecka/fridagar på grund av arbetstidens förläggning). Årsmedeltal

Frånvaroorsaker	Båda könen (1 000-tal och procent av sysselsatta)	Män	Kvinnor
Sjukdom	339 (8 %)	151 (6 %)	188 (9 %)
Semester	411 (9 %)	215 (9 %)	196 (9 %)
Värnplikt	21 (0 %)	21 (1 %)	0 (0 %)
Vård av barn	148 (3 %)	25 (1 %)	124 (6 %)
Studier	48 (1 %)	18 (1 %)	30 (1 %)
Annan t.j. ledighet	42 (1 %)	21 (1 %)	21 (1 %)
Arbetsmarknadsskäl	35 (1 %)	17 (1 %)	18 (1 %)
Övriga orsaker	10 (0 %)	7 (0 %)	4 (0 %)
Summa	1 056 (24 %)	475 (20 %)	581 (27 %)

Källa: SCB, Arbetskraftsundersökningar.

Under hösten 1989 påbörjades remissbehandling av betänkandena (SOU 1989:53) Arbetstid och välfärd och (SOU 1988:54) Om Semester. Remisstiden gick ut i mars 1990. För en översikt av huvuddragen i Arbetstid och välfärd hänvisas till utskottets betänkande 1989/90:AU2 från föregående år.

I utskottets av riksdagen godkända betänkande 1989/90:AU21 Semesterlön m.m. från mars 1990 redovisade utskottet följande.

Utskottet har inhämtat att arbetsmarknadsdepartementets avsikt är att — sedan remisstiden gått ut — ge direktiv till en ny arbetstidsutredning som i första hand skall utreda om man kan slå ihop arbetstidslagen och semesterlagen och övergå till att beräkna arbetstiden på årsbasis, alltså lämna förslag till eventuell allmän lag om årsarbetstid. Arbetstidskommittén pekar på denna möjlighet i sitt betänkande utan att närmare komma med något förslag. I detta sammanhang avser också departementet att i direktiven uppdraga åt utredningen att se på den semesterlönegrundande frånvarons konsekvenser för små företag med få anställda.

Vidare har utskottet berört arbetstidsfrågor i sitt av riksdagen godkända betänkande 1989/90:AU10 Den sjätte semesterveckan. I detta framlägger utskottet sin mening på följande sätt.

Till skillnad från motionerna A4 och A6 kan utskottet inte biträda tanken att den sjätte semesterveckan skulle vara oförenlig med en arbetstidsförkortning. I propositionen nämns nämligen att möjligheten att använda den femte och sjätte semesterveckan för att förkorta veckoarbetstiden kan komma att övervägas i samband med lagstiftningen för de senare etapperna i semesterreformen. Utskottet anser det vara av intresse att denna fråga övervägs liksom möjligheterna till flexibilitet i arbetstidsuttaget.

Remissammanställning över de nämnda utredningarna har av arbetsmarknadsdepartementet upprättats i maj 1990. Departementets planering innebär att utredning angående årsarbetstid m.m. tillsätts inom kort.

I föregående års betänkande 1989/90:AU2 fanns i inledningen ett avsnitt Förkortad arbetstid för vårdpersonal. Bl.a. redovisades att Kiruna kommun den 1 februari 1989 infört sex timmars arbetsdag med heltidslön för vårdbiträdespersonalen inom hemtjänsten. Under våren 1990 kom en utvärderingsrapport "6-timmars arbetsdag 8-timmars lön" (Kiruna kommun, 1990-04-09) över denna verksamhet. I rapporten beskrivs att denna förändring av arbetsvillkoren har haft positiv effekt på personalomsättning, sjukfrånvaro och arbetsskador. Huruvida denna effekt kvarstår efter längre tid än ett år återstår att se enligt rapporten. Vidare redovisas att reformen inneburit en ökad kostnad för kommunen (mellan 2,2 och 7 milj. kr. beroende på alternativ) men att den i ett samhällsekonomiskt perspektiv har finansierat sig själv.

Landstingsförbundets uppfattning är nu liksom tidigare att landstingen tills vidare inte bör påbörja försök med sex timmars arbetsdag, främst av personalförsörjningsskäl. De senaste åren har Landstingsför-

bundet bedrivit ett intensivt arbete för att öka flexibiliteten i förläggningen av vårdpersonalens arbetstider både vad avser daglig flexibilitet och individanpassade arbetstider. Ökad uppmärksamhet riktas nu också mot de anställdas sysselsättningsgrader.

I detta sammanhang skall vidare redovisas att den studie av föräldraledighetslagen som arbetslivscentrum påbörjade år 1987 nu är avslutad men ännu ej publicerad. Studien gäller frågor om hur föräldraledighetslagen tolkas och tillämpas av de lokala parterna på arbetsmarknaden och av enskilda anställda.

I studien som bygger på svar från 1 419 anställda föräldrar vilka fick barn år 1986 har undersökts hur vanligt det är att föräldrar omplaceras. Resultatet är att bland männen som tagit pappaledigt en månad eller mer (134 personer) knappast någon blivit omplacerad. Av de kvinnor som kom tillbaka till sin arbetsgivare efter heltidsledigheten var det 10 % (43 personer) som blev omplacerade. De som förkortade sin arbetstid när de återgick i arbete omplacerades i större utsträckning (14 %) än de som återgick till heltid (8 %). Ytterligare 10 % av kvinnorna uppgav att de fick förändrade arbetsuppgifter när de återkom till sin arbetsgivare. Nästan hälften av de kvinnor som fick en förändrad arbetssituation ansåg att de fick det sämre när de kom tillbaka. Enligt forskarna tycks arbetsgivarna, framför allt de små på privata sektorn, sakna kännedom om lagens omplaceringsskydd. Forskarnas slutsats är att det inte i första hand behövs en ändrad lagstiftning utan omfattande information till arbetsgivare och fackliga företrädare om innebörden i omplaceringsskyddet.

Utskottet

Översyn av ledighetslagstiftningen

I tre motioner begärs en *översyn av ledighetslagstiftningen*.

Sonja Rembo m.fl. (m) anför i motion A270 att ledighetslagarna utan tvivel var för sig varit motiverade och haft stor betydelse för de anställda. De har dock fört med sig problem genom en hög frånvarofrekvens, vilken innebär en kraftigt ökad belastning på såväl samhället som företagen. Existerande ledighetsformer bör vägas mot andra berättigade krav på ledighet och större hänsyn tas till de ekonomiska konsekvenserna av olika ledigheter. Särskild hänsyn måste tas till de förhållanden som råder i mindre företag.

I motion A731 av Rune Backlund m.fl. (c, fp, m) framhålls att ledighetslagarna har blivit mycket svårhanterliga för den enskilde arbetsgivaren. Detta gäller inte minst i mindre företag som ofta har små administrativa resurser. Lagarna bör därför ses över och bl.a. anpassas till de mindre företagens situation.

Elver Jonsson m.fl. (fp) begär i motion A732 en översyn av studieledighetslagen och förtroendemannalagen. Bl.a. från småföretagarhåll har det påpekats att ledighetslagarna är alltför vidlyftiga. Vid en

översyn bör övervägas om den nuvarande obegränsade rätten till studieledighet är rimlig. Vidare bör tolknings- och tillämpningsproblem beträffande förtroendemannalagen ses över.

Utskottet har behandlat likartade yrkanden om översyn av ledighetslagstiftningen ett flertal gånger, senast i betänkandet 1989/90:AU2. Utskottet har inte skäl att frångå sin tidigare uttalade uppfattning att man är positiv till en lagteknisk översyn av ledighetslagarna. Beträffande de små företagens problem konstaterar utskottet att den inledningsvis redovisade planeringen i fråga om ytterligare utredning på arbetstids- och semesterområdet innebär att de små företagens situation särskilt kommer att utredas i samband med överväganden om semesterlönegrundande frånavaro. Beträffande denna del har utskottet uttalat att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med förslag till förändring (1989/90:AU21). Med hänsyn till att de två områden som betyder mest för utbudet av arbetstimmar — arbetstiden och semestern — är föremål för ytterligare utredning och analys finner utskottet inte skäl att nu ompröva målsättningen och intresseavvägningen av de här upptagna ledighetslagarna. Utskottet avstyrker därför motionerna A270 (m), A731 (c, fp, m) och A732 (fp) i tillämpliga delar.

Nya ledighetsformer

I två motioner föreslås *ledighet för föreningsarbete*.

I motion A729 av Ulla-Britt Åbark och Anita Johansson (båda s) framhålls behov av en lagändring som jämställer föreningsarbete inom boendet med facklig och politisk verksamhet vad gäller rätten till ledighet från arbetet.

Bengt Kronblad m.fl. (s) begär i motion A738 rätt till ledighet för föreningsarbete relaterat till skola och socialtjänsten.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att regeringskansliets vidare beredning med arbetstidsfrågorna inrymmer en prövning av ökad flexibilitet i arbetstiderna. Resultaten av den nu planerade utredningen om årsarbetstid m.m. är av vikt för arbetet på detta område. Utskottet är för sin del inte berett att förorda en utvidgning av rätten till ledighet. Motionerna A729 (s) och A738 (s) avstyrks därför.

Elver Jonsson m.fl. (fp) föreslår i motion A734 att regeringen får i uppdrag att lägga fram förslag angående *rätt till tjänstledighet för medverkan i det svenska katastrofbiståndet*.

Vid ett flertal tillfällen har utskottet behandlat liknande yrkanden, senast i betänkandet 1989/90:AU2. Utskottet har därvid ansett att det med hänvisning till de möjligheter som redan i dag föreligger till tjänstledighet vid biståndsverksamhet av olika slag inte varit påkallat att införa en lagstadgad rätt till ledighet för tjänstgöring inom katastrofbiståndet. Utskottet har inte ändrat uppfattning, varför motion A734 avstyrks.

I flera motioner begärs att småbarnsföräldrarnas rätt till ledighet för vård av barn utökas.

Daniel Tarschys m.fl. (fp) i motion A763 samt Kersti Johansson och Rosa Östh (båda c) i motion A713 föreslår en förlängning av småbarnsföräldrarnas *rätt till hel ledighet*. Motionärerna anser att rätten till tjänstledighet på heltid bör byggas ut till dess barnet fyllt tre år.

Motsvarande yrkande har återkommande behandlats av utskottet, senast i yttrandet 1988/89:AU2y från februari 1989 till socialförsäkringsutskottet. Den 1 juli 1989 byggdes föräldraförsäkringen ut med tre månaders ersättning på sjukpenningnivå. Utskottet förutsätter att den fortsatta utbyggnaden av föräldraförsäkringen prioriteras. Utskottet ställer sig liksom tidigare avvisande till tanken att förlänga den obetalda ledigheten och avstyrker därför motionerna A713 (c) och A763 (fp) i aktuella delar.

Frågan om *rätten till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar* tas upp i motionerna A724 av Lars Werner m.fl. (v), A713 av Kersti Johansson och Rosa Östh (båda c) samt A703 av Anita Persson och Birthe Sörestedt (båda s). Denna rätt bör enligt motionärerna utsträckas att gälla till dess barnet fyllt tolv år eller har avslutat det femte skolarbetet. Detta är viktigt för både barn och föräldrar bl.a. med hänsyn till att tillgången på fritidshemsplatser varierar. För statligt anställda finns redan rätten att förkorta arbetstiden till dess barnet är tolv år genom kollektivavtal. Denna rätt bör dock gälla alla föräldrar.

Utskottet gör för sin del följande överväganden.

Som tidigare redovisats har arbetstidskommitténs betänkande (SOU 1989:53) Arbetstid och välfärd remissbehandlats. Remissinstanserna instämmer i stort med arbetstidskommittén att större möjligheter för den anställda att påverka sin arbetstid, dess längd och förläggning är viktigt. Ytterligare beslutsmaterial skall inhämtas genom den nu planerade utredningen om årsarbetstid. Med hänsyn till det beredningsarbete som sålunda pågår i fråga om ökad flexibilitet i arbetstidsfrågor är utskottet inte berett att förorda en utvidgning av rätten till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar. Motionerna A703 (s), A713 (c) och A724 (v) avstyrks därför i tillämpliga delar.

Vänsterpartiet framlägger i motion A724 ytterligare förslag i samband med *bestämmelserna angående ledighet för vård av barn*. Motionärerna anser att rätten till förkortad arbetstid i enlighet med den anställdes önskemål bör kunna variera mellan 5 och 25 % av arbetstiden. Vidare yrkas att en anställd som sökt kommunal barntillsyn utan att få något erbjudande bör få rätt till ledighet enligt föräldraledighetslagen. För närvarande riskerar den anställda att bli uppsagd från sin anställning, om bristande barntillsyn hindrar återgång till arbetet efter föräldraledigheten. Vidare bör lagen skärpas vad gäller förbudet mot försämringar av anställningsförhållandena i samband med att den anställda återgår till arbetet. Vänsterpartiet anser i detta sammanhang att det är väsentligt att alla anställda får en befattningsbeskrivning i anslutning till påbörjande av en anställning. När föräldraledighet in-

leds bör den anställde få rätt till en aktualiserad befattningsbeskrivning. Enligt motionärerna är det för närvarande många kvinnor som får mindre kvalificerade arbetsuppgifter efter föräldraledigheten.

Utskottet har i sitt yttrande 1988/89:AU2y till socialförsäkringsutskottet behandlat frågan om varierbar arbetstid mellan trekvartstid och heltid. Utskottet anförde då att det delade uppfattningen i proposition 1988/89:69 att fördelarna för arbetstagarna av en ökad valfrihet får vägas mot olägenheterna för arbetsgivarna i personalplaneringen. Frågan om hur ledighetsreglerna framdeles bäst skall samordnas med föräldraförsäkringens bestämmelser bör ytterligare analyseras och den ökade valfriheten i fråga om arbetstider belysas närmare innan förändringar föreslås. Utskottet vidhåller sin uppfattning på denna punkt.

I den nämnda propositionen 1988/89:69, vilken godkändes av riksdagen, föreslogs vissa ändringar i samband med föräldraledigheten. Bl.a. föreslogs att antalet tillåtna ledighetsperioder under ett kalenderår skulle utökas från två till tre samt att föräldrapenning längst utges till dess barnet har fyllt åtta år eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det första skolåret. Enligt föräldraledighetslagen har föräldrar rätt till ledighet under motsvarande tid som arbetstagaren uppbär föräldrapenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Som tidigare nämnts har föräldraförsäkringen den 1 juli 1989 byggts ut med tre månaders ersättning på sjukpenningnivå. Utskottet är inte berett att förorda ytterligare ledighet inom ramen för lagen om rätt till ledighet för vård av barn.

Vad gäller frågan om omplacering i samband med återgång till arbetet efter föräldraledighet behöver en arbetstagare som använder sin rätt till ledighet inte finna sig i att anställningsförmånerna minskas eller arbetsförhållandena försämrats i annan mån än som följer av uppehållet i arbetet (11 § föräldraledighetslagen). Arbetstagaren är inte heller skyldig att godta annan omplacering än sådan som kan ske inom ramen för anställningsavtalet och som är en nödvändig följd av ledigheten. En anställd som återvänder till sin arbetsplats efter föräldraledighet garanteras därmed att inte komma i en sämre ställning än sina arbetskamrater. Däremot ges inte någon garanti för att arbetstagaren under alla förhållanden skall kunna återgå till samma befattning eller arbetsförhållanden som tidigare.

Inledningsvis har redovisats vissa resultat från en treårig studie inom arbetslivscentrum av hur föräldraledighetslagen tolkas och tillämpas av de lokala arbetsmarknadsparterna och av enskilda. Studien är nu i sak avslutad men ännu inte publicerad. Utskottet anser att forskningsresultaten innebär ett nytt underlag som kan ligga till grund för prövning av hur man skall gå vidare. Utskottet vill i detta sammanhang understryka vikten av information till arbetsgivare, fackliga företrädare och anställda om innebörden i omplaceringsbestämmelserna. Syftet med yrkandet får därmed anses vara tillgodosett, och detsamma påkallar inte någon riksdagens åtgärd.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion A724 i redovisade delar.

I motion A764 — med motivering i motion So322 — pekar Marianne Samuelsson m.fl. (mp) på behovet av *ledighet för anhörigvård*. I motionen anføres att en del äldre vårdas i hemmet av anhöriga eller närstående. Dessa bör få rätt till anställningstrygghet och möjlighet att utbilda sig. Förvärvsarbetande anhöriga bör ges ledighet enligt samma regler som i dag gäller för vård av sjukt barn.

Utskottet vill erinra om att lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård trädde i kraft den 1 juli 1989. Fr.o.m. detta datum har en anhörig eller närstående, som vårdar en svårt sjuk person, rätt till ledighet med ersättning från försäkringskassan under 30 dagar för varje person som vårdas. Ersättning utgår med belopp motsvarande vårdarens sjukpenning. Beroende på hur lång tid av dagen som vården ges kan vårdaren ta ut hel, halv eller fjärdedels ersättning och ledighet. Med hänvisning till det anförda finner utskottet att motion A764 i aktuell del bör avslås av riksdagen.

Generella arbetstidsreformer

I motion A270 av Sonja Rembo m.fl. (m) och i motion A702 av Ann-Cathrine Haglund och Elisabeth Fleetwood (båda m) pekas på behov av ökad flexibilitet i arbetstiderna. I framtiden torde det finnas ett avsevärt behov av en individuell planering av arbetstiden med hänsyn till familjeförhållanden, ideellt arbete, studier etc. Det fortsatta reformarbetet bör inriktas på att begränsa lagstiftningen på arbetstidsområdet till vad som är absolut nödvändigt med hänsyn till hälso- och skyddsaspekter, rätt till semester m.m. Arbetstagare och arbetsgivare bör ges vida ramar att träffa avtal individuellt och kollektivt.

Vänsterpartiet begär i motion A716 en plan för att minska arbetsdagen till sex timmar. Flexibla och konjunkturanpassade arbetstider — eftersträfvade av SAF och storfinansen — måste begränsas och en snabb utveckling mot sex timmars arbetsdag påbörjas. Sextimmarsdagen skall införas med full lönekompensation för låg- och mellanlönegrupperna enligt vänsterpartiet. Motionärerna anser att sextimmarsdagen är nödvändig bl.a. för att barn skall få chansen att umgås mer med sina föräldrar, för att minska kvinnors dubbelarbete och för att möjliggöra för kvinnor att delta i arbetslivet på samma villkor som männen. Omställningsproblemen är stora för samhället men hanterbara, menar motionärerna. Vidare begärs i motionen att övertiden begränsas till högst 50 timmar per år.

I motion A727 av Birthe Sörestedt och Ingegerd Anderlund (båda s) pekas på behovet av en strategi för hur sextimmarsdagen skall införas. Förslag om flexibla arbetstid behöver inte ställas i motsats till en daglig arbetstidsförkortning enligt motionen.

Margareta Winberg m.fl. (s) förordar i motion A743 att målet för arbetstidspolitikerna skall vara sex timmars arbetsdag för alla. Sextimmarsdagen raderar ut större delen av den klyfta som i dag finns mellan heltids- och deltidarbete och främjar jämställdheten mellan könen i arbetslivet. Därutöver begär motionärerna en utredning om sextimmarsdagens totala effekter för individ och samhälle.

I motion A817 av Gunilla André och Karin Starrin (båda c) anföras att målet är att alla skall få möjlighet till en trettio timmars arbetsvecka, vilket ger utrymme till en normal arbetstid på sex timmar per dag. Kvinnor väljer i dag att förkorta sin arbetsdag på egen bekostnad för att deras och familjens vardag skall fungera, vilket leder till stora orättvisor mellan kollektivet män resp. kvinnor. Motionärerna förordar en försöksverksamhet med förkortad arbetsdag och bibehållen lön för vårdpersonal och småbarnsföräldrar.

Eva Goës m.fl. (mp) menar i motion A759 att arbetstidsförkortning borde kunna tas upp som en del i löneförhandlingarna. På riksplaneln kan man t.ex. enas om en årsarbetstid motsvarande sex timmars arbetsdag. De anställda på varje arbetsplats bör därefter i samråd med den lokala arbetsledningen få bestämma hur denna tid skall fördelas.

I motion A240 av Anna Horn af Rantzien m.fl. (mp) anföras att den gigantiska ökningen av datorisering och automatisering, som ägt rum de senaste årtiondena, rimligtvis måste avspeglas i att behovet av mänskligt arbete minskas. Motionärerna begär att varje effektivitetsökning på grund av tekniska framsteg skall tas ut i form av minskad arbetstid.

Utskottet gör för sin del följande överväganden.

Regeringskansliets remittering av arbetstidskommitténs betänkande (SOU 1989:53) Arbetstid och välfärd har inneburit att ytterligare synpunkter kommit fram i samband med olika arbetstidsfrågor. Även de i motionerna upptagna frågorna har funnits med i bilden. För att få ett fullgott beslutsunderlag planeras — som inledningsvis redovisats — visst ytterligare utredningsarbete, bl.a. rörande frågor om årsarbetstid. Utskottet anser självklart att det är väsentligt att allt relevant material finns samlat inför eventuella förändringar i det generella arbetstidssystemet. Utskottet ser därför positivt på den nu planerade utredningen och förutsätter att möjligheterna till flexibilitet i arbetstidsuttaget därvid blir belysta.

Inte heller utskottet ser någon motsättning mellan strävandena mot kortare arbetstid i olika former och ett system med ökad flexibilitet i arbetstidsfrågor. Flexibla arbetstider bör enligt utskottets mening kunna främja jämställdhet mellan kvinnor och män samt ge ökad valfrihet utifrån den enskildes behov. Med hänvisning till det anförda bör de i sammanhanget upptagna yrkandena i motionerna A240 (mp), A270 (m), A702 (m), A716 (v), A727 (s), A743 (s), A759 (mp) och A817 (c) inte påkalla någon riksdagens åtgärd.

Arbetstid inom vården

I motion A718 av Ingrid Hasselström Nyvall (fp) begärs en reglering av *läkarnas sammanhängande arbetstid*. Motionären kritiserar att en läkare kan arbeta dag, natt och följande dag, således omkring 32 timmar i sträck, vilket måste vara fel från vårdsynpunkt. I många fall accepterar dock läkarna sina arbetstider vilka i dag regleras genom avtal mellan Landstingsförbundet och Sveriges läkarförbund.

Utskottet är medvetet om att de i motionen nämnda arbetstidsförhållandena kan förekomma som ett resultat av de centrala parternas avtal på detta område. I avtalet för år 1990 har en viss förändring inträtt, nämligen att arbetsgivaren och lokal arbetstagarorganisation får träffa överenskommelse om avvikelser från det centrala avtalet. Uppnås ej enighet i dessa lokala förhandlingar gäller dock det centrala avtalet. Utskottet förutsätter att parterna tar upp olämpliga arbetstidsförhållanden till förhandling. Med det anförda avstyrker utskottet motion A718.

I motion A764 — med motivering i motion So322 — av Marianne Samuelsson m.fl. (mp) anfördes att *arbetet inom hemtjänsten* är mycket krävande. Få orkar arbeta heltid. Enligt motionärerna är det därför rimligt att tjänstgöringsgraden för heltid begränsas till 30 timmar per vecka.

Likartade yrkanden har behandlats av tidigare riksmöten. Utskottet vidhåller sin uppfattning från föregående år, nämligen att frågor om arbetstidens längd och förläggning i första hand är en fråga som arbetsmarknadens parter har att besluta om. Därutöver vill utskottet tillägga att en dålig arbetsmiljö i sig måste åtgärdas och att en begränsning av arbetstiden inte medför en förändring av arbetsmiljön. Det kan i detta sammanhang erinras om att vårdyrkena särskilt uppmärksammas vid arbetsmiljökommissionens kartläggning av de farligaste arbetena. Det finns därför underlag för ett förändringsarbete inom vårdsektorn. Motion A764 avstyrks därmed i denna del.

Hemställen

Utskottet hemställer

1. beträffande *översyn av ledighetslagstiftningen*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A270 yrkande 2,
1989/90:A731 och 1989/90:A732 yrkande 13,
res. 1 (m, fp, c, mp)
2. beträffande *ledighet för föreningsarbete*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A729 och 1989/90:A738,
3. beträffande *rätt till tjänstledighet för medverkan i det svenska katastrofbiståndet*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A734,
res. 2 (fp, c, mp)
4. beträffande *rätt till hel ledighet för småbarnsföräldrar*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A713 i motsvarande del
och 1989/90:A763,
res. 3 (fp, c)
5. beträffande *rätt till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A703, 1989/90:A713 i
motsvarande del samt 1989/90:A724 yrkande 23,
res. 4 (c, v)
6. beträffande *bestämmelser angående ledighet för vård av barn*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A724 yrkandena 22, 24, 25
och 26,

res. 5 (v)

res. 6 (m) - motiv.

7. beträffande *ledighet för anhörigvård*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A764 yrkande 1,
res. 7 (mp)

8. beträffande *generella arbetstidsreformer*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:A240 yrkande 2,
1989/90:A270 yrkande 1, 1989/90:A702, 1989/90:A716, 1989/90:
A727, 1989/90:A743, 1989/90:A759 och 1989/90:A817 yrkande 3,
res. 8 (m)
res. 9 (v)
res. 10 (mp)

9. beträffande *läkarnas arbetstid*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A718,
10. beträffande *arbetstid inom hemtjänsten*
att riksdagen avslår motion 1989/90:A764 yrkande 2.
res. 11 (mp)

Stockholm den 11 oktober 1990

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Elver Jonsson

Närvarande: Elver Jonsson (fp), Sonja Rembo (m), Marianne Stålberg (s), Anders G Högmark (m), Gustav Persson (s), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Karl-Erik Persson (v), Anna Horn af Rantzien (mp), Monica Öhman (s), Eivor Husing (s), Göran Engström (c), Yngve Wernersson (s), Gunilla Andersson (s) och Kjell Ericsson (c).

Reservationer

1. Översyn av ledighetslagstiftningen (mom. 1)

Elver Jonsson (fp), Sonja Rembo (m), Anders G Högmark (m), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Anna Horn af Rantzien (mp), Göran Engström (c) och Kjell Ericsson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Utskottet har" och slutar med "tillämpliga delar" bort ha följande lydelse:

Ett flertal lagar ger de anställda rätt att vara lediga från arbetet med eller utan lön. Ledighetslagarna har på senare tid utökats genom den successivt förlängda föräldraledigheten samt lagen om ersättning och ledighet för närståendevård. Lagarna har tillkommit i det goda syftet att skapa bättre villkor för de anställda, bl.a. vad gäller fortbildning och facklig verksamhet. Lagstiftningen har dock inneburit problem, inte minst för de mindre företagen som upplever lagarna som både

svårförståeliga och svårhanterliga. Mot denna bakgrund påbörjades i början av 1980-talet en översyn av de olika ledighetslagarna. Utredningsarbetet har emellertid legat nere sedan år 1982.

Utskottet delar uppfattningen i motionerna A270 (m), A731 (c, fp, m) och A732 (fp) att det är angeläget att återuppta översynsarbetet. Bl.a. bör studieledighetslagen granskas vad gäller typ av studier samt effekter i form av vikariatskedjor. Vidare bör rimligheten av den nuvarande ledigheten för fackligt arbete studeras. Arbetet bör resultera i en bedömning av de samlade effekterna av de olika ledighetslagarna. Särskilt bör beaktas ledighetslagarnas inverkan på de mindre företagen. Slutligen bör framhållas att ledighet för vård av barn bör ges hög prioritet vid en avvägning mellan de olika ledighetsformerna. Vad utskottet anfört i anslutning till de här aktuella yrkandena bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. *beträffande översyn av ledighetslagstiftningen*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:A270 yrkande 2, 1989/90:A731 och 1989/90:A732 yrkande 13 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Rätt till tjänstledighet för medverkan i det svenska katastrofbiståndet (mom. 3)

Elver Jonsson (fp), Charlotte Branting (fp), Anna Horn af Rantzien (mp), Göran Engström (c) och Kjell Ericsson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Vid ett" och slutar med "A734 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion A734 (fp) att det är viktigt att de svenska biståndsinsatserna inte hindras av svårigheter att rekrytera lämplig personal. Tjänstledighetsfrågan är därvid av stor betydelse för att bistånds- och katastrofarbete skall fungera rationellt. Staten har för sina egna anställda gjort långtgående medgivanden beträffande tjänstledighet. Med hänsyn till vikten av bistånds- och katastrofarbetet bör hela arbetsmarknaden omfattas av samma regler när det gäller möjligheterna till tjänstledighet.

Riksdagen bör därför ge regeringen i uppdrag att komma med förslag för att rätten till tjänstledighet skall kunna realiseras.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. *beträffande rätt till tjänstledighet för medverkan i det svenska katastrofbiståndet*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A734 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Rätt till hel ledighet för småbarnsföräldrar (mom. 4)

1990/91:AU2

Elver Jonsson (fp), Charlotte Branting (fp), Göran Engström (c) och Kjell Ericsson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Motsvarande yrkande" och slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Småbarnsföräldrar har för närvarande rätt att ta ut ledighet från sina anställningar till dess barnet har uppnått en ålder av ett och ett halvt år. Det är viktigt att småbarnsföräldrar, både kvinnor och män, kan kombinera förvärvsarbetet med ansvar för barn. Många föräldrar anser att barn i ett- och tvåårsåldern bör vårdas i hemmen. Ledighetsrätten bör därför byggas ut till dess barnet är tre år. En sådan föräldraledighet som kan förutses lång tid i förväg torde inte vålla betydande svårigheter för företagen.

Vad utskottet anfört om rätt till hel ledighet, vilket innebär att motionerna A713 (c) i motsvarande del och A763 (fp) tillstyrks av utskottet, bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *rätt till hel ledighet för småbarnsföräldrar*
att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:A713 i motsvarande del och 1989/90:A763 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Rätt till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar (mom. 5)

Karl-Erik Persson (v), Göran Engström (c) och Kjell Ericsson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar med "Utskottet gör" och slutar med "tillämpliga delar" bort ha följande lydelse:

Rätten till förkortad arbetstid är uppskattad och utnyttjas av många föräldrar. Alla barn är emellertid inte mogna att före tolv-årsåldern klara sig själva före och efter skoldagen. Med hänsyn till detta och till att utbyggnaden av fritidshemmen varierar mycket bör rätten till förkortad arbetstid utsträckas tills barnet har fyllt tolv år.

Inom det statliga området skall förkortad arbetstid "i regel" medges intill utgången av det skolår då barnet fyller tolv år med möjlighet till förlängning även därefter (8 § tjänstledighetsförordningen 1984:111). Enligt utskottets mening är det motiverat att utvidga denna rätt att omfatta alla föräldrar.

Vad utskottet anfört om rätt till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar, vilket innebär att motionerna A703 (s), A713 (c) och A724 (v) i tillämpliga delar tillstyrks, bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

1990/91:AU2

5. beträffande *rätt till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar* att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:A703, 1989/90:A713 i motsvarande del samt 1989/90:A724 yrkande 23 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Bestämmelser angående ledighet för vård av barn (mom. 6)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet har" och slutar med "redovisade delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som framförs i motion A724 (v) att rätten till ledighet för vård av barn mellan 1,5 och 8 års ålder enligt föräldraledighetslagen bör kunna variera mellan 5 och 25 % av arbetstiden. En sådan förändring stämmer överens med vad som förordats i den departementspromemoria som föregick proposition 1988/89:69 om utbyggnad av föräldraförsäkringen och förstärkt föräldraledighet. Promemorians förslag fördes emellertid inte vidare i propositionen. Utskottet anser att motionens lagstiftningsyrkande bör bifallas.

Vidare bör föräldraledighetslagen utökas till att gälla rätt till ledighet för vård av barn för den som är anställd och har sökt kommunal barntillsyn utan att få något sådant erbjudande. Enligt utskottets uppfattning är det onöjaktigt att den anställda kan riskera att bli uppsagd från sin anställning om bristande barntillsyn hindrar återgång till arbetet efter föräldraledigheten.

Beträffande omplacering i samband med återgång till arbetet efter föräldraledighet vill utskottet understryka att den studie angående tolkning och tillämpning av föräldraledighetslagen som har genomförts på arbetslivscentrum dokumenterar det allvarliga problemet med omplacering. Utskottet anser därför att riksdagen bör uppdra åt regeringen att skyndsamt utarbeta förslag om lagändring så att förbudet mot omplacering skärps. I detta syfte bör lagen också ändras så att den anställda får rätt till en aktualiserad befattningsbeskrivning när ledigheten påbörjas.

Vad utskottet anfört med tillstyrkan av motion A724 i aktuella delar bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *bestämmelser angående ledighet för vård av barn* att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A724 yrkandena 22, 24, 25 och 26 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Bestämmelser angående ledighet för vård av barn (mom. 6) (motiveringen)

Sonja Rembo, Anders G Högmark och Mona Saint Cyr (alla m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Inledningsvis har" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet är det självklart att arbetsgivare, fackliga företrädare och anställda bör ha information om innebörden i omplaceringsbestämmelserna. Inledningsvis har redovisats vissa resultat från en studie inom arbetslivscentrum av hur föräldraledighetslagen tolkas och tillämpas av de lokala arbetsmarknadsparterna och av enskilda. Studien är i sak avslutad med ännu ej publicerad. Utskottet avvaktar en fullständig redovisning av studien. Med hänvisning till det anförda avvisar utskottet motionskravet om skärpning av omplaceringsreglerna.

7. Ledighet för anhörigvård (mom. 7)

Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med motionärerna i motion A764 (mp) att de anhöriga och närstående som i hemmet vårdar äldre bör få rätt till anställningstrygghet och utbildningsmöjligheter. Det är viktigare att det finns människor som kan engagera sig än att vården utförs på traditionellt sätt av anställd personal på institutioner. Med hänsyn till att de äldres vårdbehov ofta varar längre tid än 30 dagar bör den lagstadgade rätten till ledighet för vård av anhörig utökas. Utskottet förordar att förvärvsarbetsande anhöriga får rätt till ledighet enligt samma regler som i dag gäller för vård av sjukt barn.

Vad utskottet med tillstyrkan av motion A764 har anfört om rätt till ledighet för vård av anhörig bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande ledighet för anhörigvård

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A764 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Generella arbetstidsreformer (mom. 8)

Sonja Rembo, Anders G Högmark och Mona Saint Cyr (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet gör" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i vad som anförs i motionerna A270 (m) och A702 (m) angående behovet av ökad flexibilitet i arbetstiderna. Detta behov blir allt större i takt med en ökad decentralisering av boende och arbetsplatser och den tekniska och ekonomiska utvecklingen med en förskjutning mot tjänste- och serviceproduktion. Betydligt större hänsyn än nu kan tas till individuella önskemål med hänsyn till familjeförhållanden, ideellt arbete, studier m.m. Arbetstidslagen liksom lagar angående ledigheter m.m. innebär därvid en begränsning av såväl arbetstagarnas individuella önskemål som produktionssidans krav.

Det fortsatta reformarbetet bör därför inriktas på att begränsa lagstiftningen på arbetstidsområdet till vad som är absolut nödvändigt med hänsyn till hälso- och skyddsaspekter, rätt till semester m.m. I

stället bör arbetstagare och arbetsgivare ges vida ramar att träffa avtal individuellt och kollektivt. I den mån ILO-konventioner anses lägga hinder i vägen för övergång till en sådan moderniserad lagstiftning, bör Sverige verka för förändringar i dessa avseenden.

Vad utskottet anfört med tillstyrkan av förslagen i motionerna A270 och A702 bör ges regeringen till känna. Övriga i sammanhanget upptagna motioner avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *generella arbetstidsreformer*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:A270 yrkande 1 och 1989/90:A702 samt med avslag på motionerna 1989/90:A240 yrkande 2, 1989/90:A716, 1989/90:A727, 1989/90:A743, 1989/90:A759 och 1989/90:A817 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Generella arbetstidsreformer (mom. 8)

Karl-Erik Persson (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet gör" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion A716 (v) att det krävs beslut om sex timmars arbetsdag nu. I över tio års tid har kvinnor och män i sina fackliga och politiska organisationer aktivt drivit kravet om en förkortning av arbetsdagen till sex timmars arbetsdag. De har mötts med allmän välvilja men också av varierande förklaringar varför denna reform måste skjutas upp.

I enlighet med SAFs strategi är olika arbetstidsreformer som innebär ökad flexibilitet och konjunkturanpassade arbetstider förestående. Utskottet anser att dessa försök att leda in arbetstidsfrågan i en återvändsgränd bör avvisas.

Enligt utskottets uppfattning är en lösning med sex timmars arbetsdag bra för barn och föräldrar, för jämställdhet och sysselsättning. Den skapar en rättvis fördelning genom att förkortningen av arbetsdagen skall ske med full lönekomensation till låg- och mellanlönegrupperna. Givetvis skall förkortningen av arbetstiden kombineras med en kraftig begränsning av overtiden. Redan nu bör overtiden begränsas till högst 50 timmar per år.

Utskottet tillstyrker därför förslagen i motion A716. Övriga i sammanhanget upptagna motioner avstyrks med hänvisning till utskottets ovan gjorda ställningstaganden.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *generella arbetstidsreformer*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A716 samt med avslag på motionerna 1989/90:A240 yrkande 2, 1989/90:A270 yrkande 1, 1989/90:A702, 1989/90:A727, 1989/90:A743, 1989/90:A759 och 1989/90:A817 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet gör" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet gör följande bedömning. En förkortad och flexibel arbetstid är angelägen för många människor. Den skulle öka möjligheterna till jämställdhet, ge ökad sysselsättning och framför allt ge en bättre livskvalitet. Utskottet anser att stor vikt bör läggas vid personliga valmöjligheter så att arbetstiderna kan anpassas till olika familjers och individers behov och önskemål. Det långsiktiga målet är att alla skall få en arbetstid som motsvarar sex timmars arbetsdag, fem dagars arbetsvecka och sex veckors semester. Flexibiliteten bör få slå igenom på så sätt att de anställda på varje arbetsplats själva i samråd med den lokala arbetsledningen får bestämma hur arbetstiden skall läggas ut.

Enligt utskottets uppfattning kan den successiva arbetstidsförkortningen genomföras i takt med den ökning i ekonomisk effektivitet som följer av tekniska framsteg och automatisering av olika slag.

Med det anförda tillstyrker utskottet motionerna A240 (mp) och A759 (mp). Utskottets ställningstagande tillgodoser till viss del även förslagen i motionerna A727 (s), A743 (s) och A817 (c). Övriga motionsyrkanden avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *generella arbetstidsreformer*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:A240 yrkande 2 och 1989/90:A759, med anledning av motionerna 1989/90:A727, 1989/90:A743 och 1989/90:A817 yrkande 3 samt med avslag på motionerna 1989/90:A270 yrkande 1, 1989/90:A702 och 1989/90:A716 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

11. Arbetstid inom hemtjänsten (mom. 10)

Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Likartade yrkanden" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill i likhet med motion A764 (mp) betona att arbetet inom hemtjänsten är mycket krävande. Få orkar arbeta heltid. Frånvaron från arbetet, höga tal för belastningsskador och hög personalomsättning talar sitt tydliga språk. Det behövs nu konstruktiva insatser för att lösa personalkrisen inom vården. Enligt ESO-rapport 89:59 beräknas att vård- och omsorgssektorn fram till år 2000 behöver rekrytera 85 000 personer årligen. Inte minst mot bakgrund av den redovisning som finns från Kiruna kommun om konsekvenserna av en sextimmarsdag inom hemtjänsten är det rimligt att begränsa arbetstiden till 30 timmar i veckan för heltid inom äldreomsorgen.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

1990/91:AU2

10. beträffande *arbetstid inom hemtjänsten*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A764 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilt yttrande

Generella arbetstidsreformer (mom. 8)

Göran Engström och Kjell Ericsson (båda c) anför:

Vi vill lägga stor vikt vid de personliga valmöjligheterna så att arbetstiderna kan anpassas till olika familjers och individers behov och önskemål. Med hänsyn till att arbetstidsfrågorna för närvarande bereds i regeringskansliet avger vi i detta sammanhang endast ett särskilt yttrande.